

Kiitospuhe Gollegiella-palkinnon johdosta

(Harald Gaskin pohjoismaisen saamen kielen palkinnon luovutustilaisuudessa Oslossa
18.10.2006 pitämä puhe)

”davvi válljii min /
ja mii / oaččuimet gida ovddolaš beaivvi / alit ija muitalusaid”

”pohjoinen valitsi meidät /
ja me / saimme kevään ihmeellisen auringon / sinisten öiden kertomukset”

(Nils-Aslak Valkeapää)

Giittos eatnat, giitu eadnán!

Pidän puheeni norjan kielellä. Kaikkihan tietävät nyt, että osaan saamea. Tämä on saamen kielen ylistys, ja toivon kaikkien norjaa puhuvien ymmärtävän sen. Saame on suurenmoinen kieli, mutta siinä ei ole kovinkaan monia kiitosta ja kohteliaisuuksia ilmaisevia sanontoja. Tämän vuoksi olen päättänyt käyttää tänään norjan kieltä.

Tuhannet kiitokset palkinnosta! Tuhannet kiitokset ehdotuksen tekijöille, palkintolautakunnalle ja palkinnon perustajille! Haluan myös kiittää tuhannesti varsinkin vanhempiani, jotka noudattivat viisaan koulunopettajan neuvoa: hän nimittäin kehotti äitiäni ja isääni puhumaan lastensa kanssa pelkästään saamea. Koulu kyllä huolehtisi puolestaan norjan kielen opettamisesta meille. Niin koulu tekikin, mutta se ei kuitenkaan koskaan pystynyt viemään meiltä saamelaisuuttamme. Siitä olen tavattoman iloinen. Olen myös iloinen saadessani tämän palkinnon urani näin varhaisessa vaiheessa, sillä se antaa tietysti valtavasti motivaatiota jatkaa sitä työtä, jota olen tehnyt tähänkin asti. Lisäksi palkinnon saaminen on osoitus siitä, että ainakin joku seuraa saamen kielellä harjoitettavaa toimintaa ja kiinnittää siihen huomiota. Usein nimittäin saattaa tuntua siltä, etteivät kovinkaan monet välitä siitä.

Haluan ennen kaikkea kiittää lapsuuteni asuinalueita ja lapsuudenkotiani suullisen kulttuurin vilkkaasta harjoittamisesta ja ylläpitämisestä. Sen ansiosta kuunteleva lapsi oppi ymmärtämään, että kieli on kaiken muun ohella myös leikkikalua. Sitä ei tarvita pelkästään toisten ymmärtämiseksi vaan myös toistensa viihdyttämiseksi. Vähitellen pääsin mukaan kertomuksiin, ensiksi aikuisten kertomusten kuuntelijana mutta vähitellen myös hahmona, jolla oli oma ääni.

Tämä jatkui Tielaitoksessa, joka on oletettavasti työpaikkana muovannut minua eniten tarinankertojana. Osallistuin siellä niin sanoakseni kolmen heimon kokouksiin ja olin yhdessä työtovereiden kanssa, jotka olivat samaan aikaan sekä saamelaisia, kveenejä että norjalaisia. Vaikutti siltä, että heitä eniten yhdistävä asia olivat kertomukset, joita kuultiin kaikkien kahvitaukojen aikana. Hyvässä kertomuksessa on nimittäin sellainen hyvä puoli, ettei voi keskeyttää sitä, vaikka kahvitauko olisi oikeastaan jo päättynyt – kertomus on kerrottava valmiiksi, ja sillä tavalla onnistutaan myös saamaan viisi minuuttia ylimääräistä vapaa-aikaa. Kuten me kaikki tiedämme, suurin vapautemmehan on kertomisen vapaus. Minäkin olen vähitellen oppinut, että kertomisen vapaus tarkoittaa vapautta lausua omia mielipiteitään ja että niitä kuunnellaan. Myös kansana.

Viimeisten kahdenkymmenen vuoden ajan työpaikkani on ollut Tromssan yliopisto. Työskentelin jonkin aikaa Norjan saamelaisradiossa (Sameradioen), jossa minulla on edelleen etuoikeus toimia vakituksena pakinoitsijana. Muistan vieläkin hyvin päälliköittäni reaktiot, kun lopetin työskentelyni radiossa. Heidän mielestään luovuin huikeista tulevaisuudennäkymistä jättäessäni Norjan yleisradioyhtiön NRK:n. Yksi heistä ilmaisikin asian seuraavasti: ”Sinun työpaikkasi olisi voinut olla koko maailma”.

Nimenomaan sen eli koko maailman käsittävän työpaikan sainkin vähitellen työskennellessäni maailman pohjoisimmassa yliopistossa saamen kielen parissa. Annetaan tämän olla muistutuksena nykypäivän saamelaisille nuorille, jotka joutuvat tekemään tulevaisuuttaan koskevia valintoja. Saamen kielen opiskeleminen on ehkä yksi kansainvälisimmistä vaihtoehtoista, jonka he voisivat ajatella valitsevansa. Se voi viedä heidät Keski-Amerikan trooppisen sademetsän ääreläidoille tai kauas Australian tasangoille punaisen hiekan keskelle. Saamehan on itsessään kansainvälinen kieli, jota puhuvat niiden neljän maan kansat, joiden alueelle kieli ulottuu. Mutta jos olet saamelainen, olet samalla myös *paikallinen* omassa globaalisuudessasi. Ei sovi koskaan unohtaa, että nimenomaan yhteiskuvallisuus läheisten arvojen eli maan, äitimme ja oman kielellisen ja kulttuurisen taustamme kanssa liittyy alkuperäkansat yhteen maailmassa, joka on sekä *Alter Native* että *Alternativ (vaihtoehto)*.

Saamelaisen kirjallisuuden hyväksyminen yliopistoaineeksi on tuonut mukanaan lukuisia haasteita. Siinä on tavallaan ollut kyse suullisen kulttuurin pakottamisesta kirjoituksen jäykkään muotoon, mutta samalla se on antanut minulle

mahdollisuuden tuoda esiin unohtumaisillaan olevia vanhoja tekstejä. Olen osaltani antanut niille uutta ajankohtaisuutta uudistamalla niitä kielellisesti ja kääntämällä niitä eri saamen kielisiin. Se on tuonut minulle paljon iloa ja on yksi niistä asioista, joista koen saamelaisen yhteiskunnan tuntevan eniten kiitollisuutta. Olen asettanut itselleni myös ylimääräisen haasteen: haluan saada saamenkieliset tekstit sekä skandinaavisten että kansainvälisten lukijoiden saataville. Tämän takia olen käyttänyt suuren osan työajastani saamelaisen kirjallisuuden kääntämiseen norjaksi ja englanniksi ja sillä tavalla osaltani lisännyt sen kansainvälistä tunnettuutta.

Minun oma haasteeni, jonka haluan esittää ministereille tänään ja tässä, on, että saamenkielisten tekstien kääntämiseen norjaksi, ruotsiksi ja suomeksi sekä luonnollisesti myös muille kielille tulisi osoittaa aiempaa enemmän varoja. Saamelaiskäräjien ei ole tarkoitus käyttää rajallisia varojaan tällaiseen toimintaan, vaan kyseessä olevien valtioiden on itse huolehdittava siitä. Niin tekemällä ne osoittavat myös mielenkiintoa ja kunnioitusta saamelaista kirjoituskulttuuria kohtaan. Nykyään tuntuu siltä kuin Norja, Ruotsi ja Suomi eivät tuntisi kiinnostusta saamen kielellä kirjoitettua aineistoa kohtaan. Mikään kyseisistä maista ei nimittäin myönnä varoja oppikirjojen tai ammatti- ja kaunokirjallisuuden kääntämiseen. Tällaisen toimenpiteen toteuttamisen luulisi olevan mahdollista myös Norjan nykyisen hallituksen hyväksymän koulu-uudistuksen, ”tiedonnoston”, (Kunnskapsløftet) puitteissa. Viranomaisten on ryhdyttävä voimaperäisiin toimiin ja saamelaisille on annettava lupaus siitä, että meidät otetaan entistä enemmän mukaan kansalliseen kulttuuriin sallimalla se, että oma äänemme saa omat ilmenemismuotonsa sekä alkuperäisteoksissa että niiden käänöksissä.

Olen ollut iloinen voidessani välittää tietojani erilaisissa viestimissä ja rinnakkain kolmella eri kielellä, kirjallisessa muodossa kirjoissa ja artikkeleissa, multimediaalisesti radiossa ja televisiossa sekä esitelmissä, joita olen pitänyt saamen kielellä omalle kansalleni, norjaksi norjalaiselle ja pohjoismaiselle yleisölle sekä englanniksi kansainväliselle yhteisölle ja muiden alkuperäiskansojen edustajille. En ole juuri koskaan pystynyt kääntämään omia tekstejäni, koska vastaanottaja on ratkaiseva tekijä valitessani tapaa, jolla puhuttelen lukijoitani ja kuulijoitani. On aivan eri asia pitää saamenkielinen esitelmä ihmisille, joilla on jo entuudestaan paljon tietoa, kuin opettaa kansainvälistä yleisöä, kuten hyvällä ystävälläni, intiaanikirjailija ja kirjallisuuden tutkija Gerald Vizenorilla on tapana ilmaista asia.

Omalla kielellä kirjoittaminen on todellinen ilo. Saamen kieli on erittäin rikas! Se on pehmeä kieli, jota tekee mieli taivuttaa. Saamenkielinen verbi saattaa toiminnan kuvaamisen lisäksi sisältää esteettisen arvion. Meillä on esimerkiksi kymmenkunta verbiä, jotka kuvaavat eri kävelytapoja. Saamelainen arvioi nimittäin ihmisen kauneuden hänen kävelytyylinsä perusteella. Se, joka kävelee rumasti, usein myös puhuu rumasti. Mutta se, joka kävelee kauniisti, osaa sanoilla hyväilemisen taidon, hän osaa leikkiä niillä sekä käyttää kieltä korostamaan omia ja kanssaihmistensä parhaita puolia. Perinteinen saamelaiskulttuuri on täynnä kieltä ylistäviä sananlaskuja ja ilmaisuja. Tämän johdosta kieltämme kutsutaan *Gollegiellaksi* eli kultakieleksi. Meidän keskuudessamme vaikeneminen ei ole kultaa. Jos niin olisi, meillä ei enää olisi Gollegiellaa. Emme ole antaneet periksi norjalaisille sananparsille, jotka saisivat meidät vaikenemaan. Sen sijaan käytämme kieliämme monipuolisesti ja elävästi. Siis kaikkia kymmentä! Nyt neljälle niistä on suotu tämä kunnianosoitus, Gollegiella-palkinto!

Tuhannet kiitokset palkinnosta. Sen saaminen on suuri kunnia. Giittos eatnat!